

АКТУАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ ВІЗУАЛЬНИХ ОБРАЗІВ У НІМЕЦЬКІЙ ІДІОМАТИЦІ

Стаття присвячена проблемі актуалізації гендерних візуальних образів у німецькій фразеології. Основною метою є дослідження гендерно маркованих одиниць семантичної сфери «зовнішність» у сучасному німецькомовному дискурсі та особливості прагматичних рестрикцій цих одиниць.

Ключові слова: гендерна маркованість, візуальний образ, актуалізація, прагматичні рестрикції.

Статья посвящена проблеме актуализации гендерных визуальных образов в немецкой фразеологии. Главной целью является изучение гендерно релевантных единиц семантической сферы «внешность» в современном немецком дискурсе, а также особенностей прагматических рестрикций изучаемых единиц.

Ключевые слова: гендерная маркированность, визуальный образ, актуализация, прагматические рестрикции.

The article deals with the problem of actualization of gender visual images in the German idiomatic vocabulary. The main aim is to study the gender marked idioms of the semantic sphere «appearance» in the modern German discourse and the specifics of pragmatic restrictions of these idioms.

Key words: gender marked, visual image, actualization, pragmatic restrictions.

Одним з найважливіших джерел пізнання світу для людини є візуальне сприйняття. Саме з допомогою зору людина отримує значний обсяг інформації про все та про всіх, хто її оточує. Недаремно кажуть: «Зустрічаємо по одежі...», маючи на увазі зовнішній вигляд людини, те, що бачимо на перший погляд. Таким чином візуальний образ є одним з найбільш значущих у нашому сприйнятті довколишньої дійсності.

Розглядаючи візуальні образи на матеріалі фразеології зазначимо, що ФО (фразеологічна одиниця; тут і далі – ФО) є одним з найбільш адекватних фіксаторів інформації у цій сфері. Адже, саме фразеологізми є показником історично сформованих уявлень певної лінгвокультурної спільноти. Основною метою нашого дослідження є виявлення та трактування візуальних образів у фразеології з точки зору їх гендерної маркованості, що входить у сферу досліджень лінгвокультурного напрямку гендерної лінгвістики.

У процесі дослідження слідом за А. В. Кириліною [Кирилина: 1999] на основі суцільної вибірки з лексикографічних джерел нами було проаналізовано 6 основних і ряд дрібніших гендерно релевантних семантичних сфер. Однією з широко представлених у дослідженні (53 ФО) є сфера «Зовнішність людини». Так, одиниці з жіночим референтом становлять ~ 8,7 % досліджуваних нами гендерно маркованих одиниць; одиниці з чоловічим референтом – 5,7%.

Як відомо, специфічною властивістю фразеології є підкреслення (акцентування) найбільш значущих, а частіше негативних рис чи якостей людини, тобто того, що вважається відхиленням від норми. У зв'язку з цим у фразеології створюються певні стереотипні уявлення про гендерні ролі у суспільстві, і чітко розмежується те, що повинно або ж навпаки не повинно бути притаманним чоловікові чи жінці. Так вибудовується певний образ «фемінності»/ «маскуліності» у мові. Це ж стосується і візуальних гендерних образів. Так, наприклад, найбільш важливою характеристикою чоловіка є міцна статура, високий зріст (*ein langes Ende, ein langer Lulatsch*). Натомість для жінки основною рисою є її привабливість, сексуальність (*blondes Gift*).

Вищезгадані ФО відзначаються чіткими прагматичними рестрикціями, тобто вживаються виключно стосовно чоловічого чи жіночого референта. Хоча не є винятком також іронічне вживання окремих одиниць з протилежним референтом, тобто навмисне порушення норм вживання. Гендерно специфічні рестрикції можуть базуватися як на актуальному значенні фразеологізму, так і зумовлюватись образним компонентом у складі фразеологічної одиниці [Piirainen: 2001].

Одним з основних завдань є виявлення особливостей актуалізації гендерних візуальних образів у фразеології на матеріалі публіцистичних текстів сучасної німецької мови. Об'єктом дослідження є специфіка актуалізації гендерних візуальних образів у сучасному дискурсі, предмет становлять гендерно марковані одиниці семантичної сфери «Зовнішність».

З метою аналізу актуалізації ФО досліджуваної сфери нами було проведено дослідження на базі публіцистичних текстів із Mannheimer IDS-Korpus. Слід зауважити, що значна кількість одиниць (~ 38%) не зустрічається у проаналізованому матеріалі, причиною чого може бути певне стилістичне забарвлення, або ж їх розмовний стиль. Такі одиниці потребують додаткового дослідження, як наприклад опитування респондентів.

Розглянемо детальніше гендерно марковані одиниці досліджуваної сфери і зосередимо увагу на особливостях їх актуалізації. Перш за все зосередимося на ФО, які стосуються образу привабливої жінки, як наприклад, *blondes Gift* (досл. світла (колір волосся блондинки) отрута) – зваблива блондинка. Duden дає таке пояснення: ugs. scherzh.; erotisch attraktive Frau mit auffallend hellblonden Haaren – розмовне, приваблива жінка з вражаючим світлим волоссям. Прагматична рестрикція ФО базується на актуальному значенні із соціокультурної сфери, а саме зовнішній вигляд [Piirainen, 2001: 290]. У матеріалі дослідження знайдено 37 посилань з жіночим референтом, напр. *Huch, was ist denn mit Boris Becker los? Seine Neue hat weder dunkle Haut noch Haare: Im Gegenteil, sie ist ein blondes Gift - und hat eine ziemlich große Klappe. Na ja, immerhin heißt die Dame auch Babs...* (*Hamburger Morgenpost, 15.04.2006*)

Поряд з цим зустрічаємо 2 посилання з чоловічим референтом, що мають виключно негативну конотацію: ... *Aber die Leidenschaft hat auch ihre Schattenseiten, bittere Lehren und viel Leere. Der Angebetete erweist sich als „blondes Gift“, als Kerze, die an keiner Seite brennt...* (*Frankfurter Rundschau, 31.07.1998 S. 3, Die Rocklegende Ulla Meinecke als Disease im Comodienhaus*)

Значна кількість ФО досліджуваної сфери стосується привабливої зовнішності молоді дівчини, напр. *eine flotte (dufte) Biene* (досл. жвава (шикарна) бджілка), *ein junges*

(*nettes, liebes, hübsches*) *Ding* (досл. молоденька, мила штучка); *eine fesche Katze* (досл. шикарна кия); *ein süßer/ niedlicher Käfer* (солодкий/милий жучок); *eine zarte Knospe* (досл. ніжний пуп'янок); *ein Bild von einem Mädchen* (досл. дівчинка-картинка; писана красуна).

У сфері актуалізації найбільшою частотністю відзначена одиниця *junges Ding* (128 посилань), хоча значна кількість одиниць стосується вікової характеристики (als junges Ding – в молодому віці). Є також поєднання образу молодості і краси, як напр. *Foster: Ich hatte nie Angst vor dem Älterwerden. Ich war nie das hübsche, junge Ding am Arm von Tom Cruise. Es macht mir keine Angst, meine Jugend oder meine Schönheit zu verlieren, weil ich die nie hatte...* (*Die Südstschweiz*, 23.06.2008)

Окрім цього, лексема *Ding* характеризується своєю варіативністю, однак частота вживання таких одиниць помітно менша: *hübsches Ding* – 3, *nettes Ding* – 6, *liebes Ding* – 7 посилань. Напр., „*Fräulein Johanna, die wohnt hier. Ist ein armes liebes Ding, das uns vor fünfzehn Jahren zugelaufen ist. Stand mit einem alten Köfferchen vor der Tür und bat darum, in der Küche helfen zu dürfen. Schwester Lioba hatte Mitleid mit ihr...*“ (*Rhein-Zeitung*, 22.10.2007)

Розповсюдженою є також одиниця з образним компонентом *Biene* – бджілка: *eine flotte Biene* – 15 посилань, *eine dufte Biene* – 1. Напр., „*Sein hohes Alter erklärt er sich durch sein aktives Leben. «Ich war ein leidenschaftlicher Tänzer», erzählt Schweim mit glänzenden Augen. Dabei lernte er 1922 bei Sagebiel auch seine Frau Anni kennen. «Das war 'ne flotte Biene», sagt er und lächelt...*“ (*Hamburger Morgenpost*, 26.04.2005, S. 1-11; *Herr Schweim, wie wird man 108?*)

Іронічне вживання цих одиниць з чоловічим референтом, тобто навмисне порушення прагматичних рестрикцій, цілком можливе для створення комічного ефекту (3 посилання). Напр.: *Der Ex-Justizminister, aber mehr noch der gescheiterte Kanzlerkandidat und passionierte Radfahrer, der Koloss aus Oggersheim, die flotte Biene aus Ossie-Land, Berlin-Heimkehrer Kurt Beck und Bayerns Ex-Ministerpräsident Edmund Stoiber, Münte, Schröder, Westerwelle... An Witzen über Politiker mangelt es dem Komödianten Müller nie, doch selten sind die Witze wirklich politisch.* (*Rhein-Zeitung*, 22.04.2009; *Udo ist nur ein Double*)

Інші одиниці цієї групи не характеризуються активним вживанням у досліджуваному корпусі: *ein süßer Käfer* – 2; *eine zarte Knospe* – 3; *ein Bild von einem Mädchen* – 1; *eine Zuckerpuppe sein* – 1 посилання.

Цікавою з точки зору образного компоненту є ФО *Rasse haben* (досл. мати породу) – відзначатися особливою красою і темпераментом. Нами виявлено 9 посилань з жіночим референтом, як напр. *Marika hat Charme, Rasse, Rabenhaar, trägt Brille und ist so kundenfreundlich, wie man sich eine Verkaufsberaterin vorstellt.* (*Neue Kronen-Zeitung*, 07.01.2000, S. 16).

Цю одиницю зустрічаємо також у сфері культурного життя (співачи), спорту, політики. *An die Adresse der Wiler richtete Wechsler die Bitte, trotz der im Moment etwas angespannten Finanzlage der Stadt den Deckel der Kasse etwas zu heben. Dies, nachdem er Kokot etwas frei zitiert hatte: «Die Deutschen haben die Rasse, die Russen die Masse, und ihr Schweizer habt die Kasse!» Alois Kokot korrigierte seinen ehemaligen Amtskollegen jedoch dahingehend, dass er bei dem Schweizer Attribut ein «l» unterschlagen habe.* (*St. Galler*

Tagblatt, 29.05.2000, Ressort: WV-WIL (Abk.); «Den Deckel etwas heben»). В цьому контексті фразеологізм маємо узагальнюючий плуральний характер.

Для характеристики привабливості німецька фразеологія використовує образи грецьких богинь (**Grazie, Venus**): *eine Grazie [nicht] sein* (досл. бути (не бути) грацією) – 3 посилення. Часто ці ФО мають іронічну конотацію: *Venus von Kilo* (досл. Венера кілограмів) замість *Venus von Milo* (5 послілань). Напр. *Der Dicke als schwarzes Nichts? So weit möchte Horst Dauter nicht gehen, der einräumt, dass wir einen prall gefüllten schwarzen Anzug aus dem Übergrößbereich bei schöner Ausleuchtung und farbigem Umfeld gleichwohl wahrnehmen. Und eine Venus von Kilo der Größe 48 wird da auch im schwarzen Nachthemd nicht zur mageren Aphrodite.* (Braunschweiger Zeitung, 12.07.2008)

Як зазначають лексикографічні джерела, фразеологізми з лексемою **Nudel** вживаються як характеристика жіночого референта: *eine dicke, dumme, freche Nudel gespr pej; eine dicke, dumme oder freche (junge) Frau* [Langenscheidt]. Однак, виявлені нами у процесі дослідження посилення не підтверджують вказані рестрикції актуального значення. Так, напр. *wie eine Nudel* вживається по відношенню до жіночого (2) і чоловічого (1) референта: *Graf Diethelm von Arnheim (Alfred Cramm), kein Kind von Armut, kämpft in seiner liebesleeren Existenz mit einem verwirrenden Sprachfehler. Welche Frau empfindet die Aussage „schlank wie eine Nudel“ schon als Kompliment?* (Braunschweiger Zeitung, 18.06.2007; *Publikum honoriert Mut und Leidenschaft*)

Синонімічною в цьому контексті є одиниця *dünn/flach wie eine Flunder* (досл. худа як камбала) (2 послі. стосовно жіночого референта)

Кілька одиниць сфери «Зовнішність» стосуються старшої за віком жінки. Напр., *sie hat verloren* (досл. вона втратила) – вона вже не молода (1 послі.); *hasch mich, ich bin der Frühling!* (досл. злови мене, я весна) – коментар про старшу жінку, яка намагається виглядати молодше (5 послі.); *von hinten Blondine, von vorne Ruine* (досл. спереду блондинка, ззаду руїна) – про старшу жінку (1 послі.).

Важливе місце німецька фразеологія відводить природності жінки. У лексикографічних джерелах зафіксовані ФО, які вербалізують іронічну оцінку надмірного макіяжу: *in/mit voller Kriegsbemalung* (у повному бойовому розфарбуванні) – сильно намальована (про макіяж); *in den Tuschkasten gefallen sein* (досл. впасти у ящик з тушшю) – занадто нафарбована (про макіяж). Однак, у досліджуваних публіцистичних текстах зустрічаємо лише одне посилення з жіночим референтом, що може свідчити про розмовний стиль цих одиниць: *Unbegreiflich ist mir vor allen Dingen, dass Eltern ihre 13-jährige Tochter abends alleine losziehen lassen, eventuell noch mit voller Kriegsbemalung und entsprechend freizügig gekleidet...* (Rhein-Zeitung, 11.07.2007; «Den Ausweis zeigen lassen»)

Істотне місце серед візуальних образів займає сексуальна привабливість жінки. ФО цієї групи містять прагматичні рестрикції, зумовлені актуальним значенням на основі біологічно-фізіологічної сфери. У жінок це перш за все «пишний бюст» [Pirainen, 2001: 288]. Слід зазначити, що не всі одиниці цієї групи вживаються у досліджуваному корпусі.

Найбільш поширеною є ФО *Holz vor der Hütte haben* (досл. мати дрова перед хижкою) – мати пишний бюст (20 послілань): ... *Barbara Hommen und Doris Laubenthal erklärten den Narren die Formen der Frauen. «Das Holz vor der Hütte“ sei wichtig für jeden Mann. Doch beide wussten, „ist das letzte Häckchen endlich auf, so nimmt das Schicksal seinen Lauf.“*

(Rhein-Zeitung, 22.02.2000; Beate & Agathe: „Männer sind - Krönung der Erschöpfung“)

Продуктивно у цьому контексті є лексема **Bluse** – жіноча блузка: *etw., nichts in / unter der Bluse haben* – мати, не мати пишний бюст; *eine pralle/ [satt] gefüllte Bluse haben* – мати пишний бюст. Актуалізується у публіцистиці варіант *etw., nichts in/unter der Bluse haben* (7 посилань):

In «Rick's Cabaret», einem Striplokal, spülte die 28-Jährige ihren Frust runter - und bekam prompt ein unmoralisches Angebot vom Club-Chef. Der hatte bemerkt, dass Randi nicht nur was im Kopf, sondern auch in der Bluse hatte. (Hamburger Morgenpost, 01.04.2009, S. 47; Die Stripperin der Pleite-Banker)

Відсутність пишних грудей пов'язується переважно з образним компонентом **Bügelbrett** – прасувальна дошка: *flach wie ein Bügelbrett / Plättbrett sein* – (майже) не мати грудей (4 посилання); *ein Plättbrett mit zwei Erbsen* (зневажл.) – худа жінка з дуже маленькими грудьми.

Die Nase vorne beim Rennen um den Titel «Model des Jahres» hatte in New York die britische Super-Kleiderpuppe Kate Moss. Kate, von der neiderfüllte Kolleginnen behaupten, dass sie flach wie ein Bügelbrett sei, sieht sich selber als „schlank und nicht besonders hübsch“. (Oberösterreichische Nachrichten, 28.10.1996, Ressort: Chronik; Kate ist heuer die Schönste)

Значним поширенням відзначена ФО, що стосується особливостей жіночого одягу *oben ohne* – топ-лес (понад 700 посилань). Напр. *Der Stein des Anstoßes: Die 22-Jährige liegt oben ohne auf dem Bett und das Foto war öffentlich zugänglich gemacht worden. Der Angeklagte streitet es ab, das Foto bei wkw eingestellt zu haben, behauptet die Schwester seiner Ehemaligen könne etwas damit zu tun haben... (Rhein-Zeitung, 27.03.2010; Vom streitbaren Dr. Schuster)*

Натомість ФО з образним компонентом «невинність» *nur mit ihrer Unschuld bekleidet* (досл. одягнена лише у свою невинність) майже не зустрічається – 1 посилання.

Коли мова йде про **чоловічого референта**, фразеологія дає нам перш за все образ високого, сильного чоловіка. Найбільш вживаною (66 посилань) є ФО *ein langer Lulatsch* (Langenscheidt: *gespr; ein meist schlanker und sehr großer (junger) Mann*) – стрункий і дуже високий (молодий) чоловік. При цьому гендерні рестрикції зумовлені образним компонентом **Lulatsch** – здоровило, що може стосуватися виключно чоловіка.

Diese drei Buchstaben sagen mehr als tausend Worte, sie stehen am Ende vergeblichen Strebens, sind Ausdruck allen menschlichen Scheiterns: «Öha!» - so nennt der lange Lulatsch Arthur Senkrecht sein neues Programm, das er mit seiner entschieden kürzeren Hälfte, dem Pianisten Bastian Pusch, im Unterhaus präsentiert. (Rhein-Zeitung, 25.01.2007; Von der hohen Kunst des ungebremsten Nonsens)

Синонімічними у цьому контексті є одиниці на зразок *eine lange Latte* (досл. довга планка) – дуже висока, струнка людина (особливо чоловік – так Langenscheidt) – 3 посилання з чоловічим референтом, 1 – з жіночим.

Ein besonderes Merkmal der frischgebackenen Miss Vorarlberg ist ihr Gardemass von 1,82 Meter. Schon mit 13 Jahren überragte das Mädchen die meisten Schulkameraden. Doch die «lange Latte» hatte nie Probleme damit. «Solange die Proportionen stimmen, ist alles in Ordnung», lächelt sie verschmitzt. (Vorarlberger Nachrichten, 02.02.1999, S. A5, Ressort: Lokal)

Специфічний образ містить ФО *ein langes Laster* (Laster – порок, вада, дефект) – про високу і худу людину, однак нами виявлено лише посилання з жіночим референтом. Таким чином, образ високої жінки пов'язується з пороком, вадою і має негативну конотацію. Напр., *Im Laufe der Jahre habe ich meine Körpergröße dann aber doch zu schätzen gelernt... Später vor dem Traualtar wählte ich bewusst flache Schuhe aus, um allen, natürlich auch der Großmutter, zu demonstrieren, dass ich „langes Laster“ es zu einem 1,90 Meter-Bräutigam gebracht hatte.* (Nürnberger Zeitung, 07.03.2009, S. 14; *Als Frau eine große Rolle spielen*)

ФО *ein abgebrochener Riese* (досл. надламаний велетень) – помітно менший на зріст чоловік у досліджуваному корпусі не зустрічається.

Позитивною оцінкою відзначена міцність, сила у новонароджених хлопчиків: *ein strammer Junge* – міцний хлопчик (богатир), 16 посилань.

Exakt um 16.21 Uhr erblickte ein strammer Junge das Licht der Welt und bescherte den diensthabenden Schwestern, Ärzten und Hebammen somit eine relativ ruhige Silvesternacht auf der Geburtsstation. (Niederösterreichische Nachrichten, 06.01.2010, S. 8; *Josü Manuel kam als Erster!*)

Не позбавлена цінності у німецькій фразеології і чоловіча краса, про що свідчать окремі ФО, як напр. *ein Bild von einem Mann* – красивий чоловік (30 посилань): **Ein Bild von einem Mann** – *gut aussehend, exotisch und verführerisch. So sollte Omar Sharif als „Doktor Schiwago“ die Frauenherzen erobern und Filmgeschichte schreiben. Genau das hat er vor etwas mehr als vier Jahrzehnten auch getan.* (Nürnberger Zeitung, 10.04.2007; *Omar Sharif wird heute 75 - Charmeur mit glühendem Blick*)

Суди ж відносимо такі вирази *ein Adonis sein* (16 посилань), хоча частіше вербалізується саме відсутність привабливості: *kein Adonis sein* (26 посилань). Напр., *Die Bundestagsabgeordnete kritisiert ebenfalls, dass bei Politikerinnen vornehmlich Kleidung und Aussehen im Zentrum stünden. Bei der Berichterstattung über männliche Kollegen wären Äußerlichkeiten den Redakteuren jedoch kein Wort wert* (»*ein Adonis war Kohl nicht*«). (Nürnberger Zeitung, 05.05.2006; *Nürnberger Tagung zu »Politikerinnen in den Medien« Adrett, aber inkompetent*)

Негативним у стилі одягу чоловіка вважається надмірна вибагливість *wie ein Lackaffe aussehen (sein)* – одягатись перебільшено елегантно і вести себе пихато (8 посилань). Напр., *Sind das Auswirkungen öffentlich-rechtlicher Sparmaßnahmen? Der Vorgesetzte ist ein eingebildeter Lackaffe, der Bösewicht ein prügelndes Ekelpaket, seine Leibwächter sind Volltrottel, die auf alles losballern, was sich bewegt...* (Mannheimer Morgen, 17.01.1996; *Kritisch ferngesehen*)

Як і у жінок, негативну оцінку у чоловічому образі викликає надмірна вага. ФО *so ein dicker Pfropfen!* (досл. така товста пробка!) у досліджуваному корпусі не зустрічається. Натомість зацікавлення викликає ФО *ist das eine Maschine!* (досл. ну й машина!) Duden дає таку дефініцію: (salopp) große, dicke Frau (велика, товста жінка). Натомість маємо 9 посилань з чоловічим і жодного з жіночим референтом, що спростовує наявні у лексикографічних джерелах прагматичні рестрикції. *Nationalspieler Piotr Trochowski: „Das ist eine Top-Verpflichtung. Wie ich ihn erlebt habe, ist er voll und ganz Profi, ein echter Teamspieler... Er ist total fit, gibt Gas ohne Ende – das ist eine Maschine.“* (Hamburger Morgenpost, 02.07.2009, *HSV-Profis begeistert von Zü Roberto*)

Щодо гендерно маркованих одиниць з чоловічим референтом, рестрикції яких зумовлені актуальним значенням у біологічно-фізіологічній сфері, то перш за все це «лишина»: *jmdm. wächst das Knie/der Kopf durch die Haare* (досл. у когось проростає коліно/голова через волосся) – починає лисіти; *j-d hat schon einen mächtigen Mondschein* (хтось має велику лисину (місячне сяйво) – у кого-н. уже лисина на всю голову. Однак, у корпусі знайдено лише одне посилення з вказаного контексту: *Der Kampf gegen DHT und für mehr Haare ist freilich nicht billig...Dennoch nehmen mittlerweile mehr als eine Million Männer in 35 Ländern die tägliche Pille, wenn ihnen der **Kopf durch die Haare wächst**...* (Salzburger Nachrichten, 29.04.2000, Ressort: Wissenschaft/Gesundheit; Dichte Haare)

Окремі одиниці стосуються чоловічих статевих ознак і вербалізуються з допомогою образного компоненту **Hose** – штани (порівн. Bluse): *etw. in der Hose haben* (досл. мати щось у штанах) – 11 посилян. Напр., ...*DASS jeder zweite Mann glaubt, dass sein Penis zu klein ist? 45 Prozent der Männer sind der Meinung, zu wenig in der Hose zu haben, ergab eine Umfrage der englischen Universität Leeds. Und selbst 85 Prozent der Frauen meinen, dass des Partners Kleiner wirklich größer sein könnte.* (Hamburger Morgenpost, 10.06.2007, S. 46; *Wussten Sie schon*)

На основі проведеного дослідження можемо зробити певні висновки. Позитивною оцінкою відзначена перш за все приваблива зовнішність жінки з позиції її значущості для чоловіка. Хоча не всі ФО, віднесені нами до сфери зовнішності, зустрічаються у досліджуваному корпусі (*Zucker/eine Zuckerpuppe sein, eine Wucht sein, eine sieghafte Schönheit*) – 5. Частіше вербалізується образ молодої привабливої дівчини (*eine flotte Biene, ein süßer Käfer*) – 9 одиниць.

Не обділена увагою також і приваблива зовнішність чоловіка (*ein Bild von einem Mann; ein Adonis sein*), хоча кількість одиниць цієї групи помітно менша – 2. Цікаво також те, що стосуються вони скоріше зрілого чоловіка, аніж юнака.

Негативну оцінку у образі жінки викликає надмірний макіяж (*in/mit voller Kriegsbemalung, in den Tuschkasten gefallen sein*), тоді як у чоловіка це стосується одягу (*Lackaffe*). Окремі одиниці стосуються особливостей жіночого одягу – глибоке декольте, оголений бюст (*bei jmdm. wird die Milch sauer; oben ohne*). Відсутність привабливості часто пов'язується з надмірною вагою *sie ist ja nicht gerade eine Grazie, eine dicke Nudel, die Venus von Kilo* – про жінок, *so ein dicker Pfropfen, das ist eine Maschine* – про чоловіка.

Значна кількість одиниць стосується первинних статевих ознак, в першу чергу це «пишний бюст» у жінок, або ж його відсутність (*Holz vor der Hütte haben; etw., nichts in/unter der Bluse haben*).

Серед гендерно специфічних ФО з чоловічим референтом маємо такі, що стосуються статевих органів *etw. in der Hose haben*. Сюди ж відносимо одиниці, які вербалізують вторинні статеві ознаки, такі як борода, вуса, лисина (*j-d hat Fisch gegessen; sich den Bart kratzen; j-d hat schon einen mächtigen Mondschein*).

Як уже зазначалось німецька фразеологія зосереджує увагу на образі міцного (*ein langes Ende; ein strammer Junge ist angekommen*), а також високого, худого чоловіка (*eine lange Latte; ein langer Laban /Lulatsch; langes Laster*), негативно оцінюється невідповідність такому образу (*ein abgebrochener Riese* – надламаний велетень).

	Жіночий референт – 32	Чоловічий референт – 21
Привабливість	14 (9 – про дівчину)	2
Відсутність привабливості	6 (3 – про старшу жінку)	2
Зовнішній вигляд, одяг	5	1
Статеві ознаки	6	1 + 8 (вторинні ознаки)
Зріст, міцна статура	1	7

Загалом проведене дослідження підтвердило зафіксовану у лексикографії варіативність окремих ФО досліджуваної сфери (Ding, Käfer, Nudel). Однак, зауважимо, що лексикографічні джерела не завжди дають повну інформацію про прагматичні рестрикції у сфері гендеру. Так напр., дослідження актуалізації уже згаданої одиниці *das ist aber eine Maschine!* не підтвердило трактування Duden: «про товсту жінку», оскільки усі посилення стосувалися чоловічого референта. При цьому ФО виступає як позитивна характеристика чоловіка (всупереч негативній конотації щодо жіночого референта), що свідчить про зміщення традиційних конотацій. Отже, перевірка актуалізації ФО у дискурсі є одним з важливих аспектів у сфері фразеологічної лексикографії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирилина А. В. Гендер: лингвистические аспекты. – М., Изд-во «Инст-т социологии РАН», 1999. – 189 с.
2. Dobrovolskij D., Piirainen E. Zur Theorie der Phraseologie. Kognitive und kulturelle Aspekte – Stauffenburg Verlag, 2009. – 212 S.
3. Piirainen E. Der hat aber Haare auf den Zähnen! Geschlechtsspezifisch in der deutschen Phraseologie. In: Hoberg, Rudolf (Hrsg.): Sprache-Erotik-Sexualität. Berlin: Erich Schmidt Verlag. – 2001. – S. 283-307.

Довідково-лексикографічні джерела

1. Duden Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik / Herausgegeben von der Dudenredaktion. – 2., neu bearb. und aktualisierte Aufl. – Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverl., 2007. – 960 S.
2. Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Neubearbeitung, hg. von Prof. Dr. D. Götz u.a. – Berlin und München, 2008 – 1308S.
3. Mannheimer IDS-Korpus. – Режим доступу: <http://www.ids-mannheim.de/cosmas2>